

TUULIA PITKÄNEN

ÄLÄ KYSY LUPAA

Mitä opin naisista ja vallasta
seikkaillessani politiikassa

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

Text and data mining prohibited.

© Tuulia Pitkänen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Kuvaliitteen kuvat ovat Tuulia Pitkäsén kotialbumista, ellei toisin mainita.

Kustannusosakeyhtiö Otava,
Uudenmaankatu 10, 00120 Helsinki
tuoteturvallisuus@otava.fi

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-55504-9

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

SISÄLLYS

Alku	7
1. Vaadi muutosta siellä, missä valta on	13
Kuluttamalla vaikuttamisen harha	18
Puolueet eivät näytä 2020-luvulta	23
Olemme liian uupuneita toimimaan poliittisesti	30
Näin ei tarvitse olla	36
2. Valitse puol(ue)esi	39
Määrittele ihanteesi	45
Pohdi arvojasi	51
Lue ohjelmia ja kuuntele puheita	55
Muuta mieltäsi	57
Puolueesi ei ole täydellinen, mutta voit muuttaa sitä ...	61
3. Vaikuta oikeassa paikassa	65
Kuntapolitiikka	68
Hyvinvointialueet	74
Eduskunta	76
Hallitus	81
Euroopan unioni	90
4. Mene sinne, minne ei kutsuta	97
Talouspolitiikka	106
Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	114
Politiikan työtehtävät	124

5. Toimi vaaleissa	129
Asetu ehdolle	132
Tee vaalikampanja	140
6. Puolusta näkemyksiäsi	161
Määrittele, mistä on kysymys	163
Älä käytä muita uskottavuutesi peilinä	173
Selätä hallinnon kitka	181
Lue, lue, lue – kirjoita, kirjoita ja kirjoita	193
Neuvottele rohkeasti	203
Tunne ihmisesi	215
7. Ymmärrä politiikan julkisuutta	219
Tutustu Journalistin ohjeisiin	222
Varo misinformaatiota ja disinformaatiota	228
Julkisuudella on kaavat	240
Tunnista kohun logiikka	251
Hyväksy sosiaalisen median rooli	253
8. Suojele itseäsi	259
Sosiaalinen media on ahdistelijan paratiisi	265
Suojautumisen ensiapupaketti	270
9. Poliittinen valta on sinua varten	273
Koe ainutlaatuinen merkityksellisyys	277
Älä kysy lupaa	282
Kiitokset	284
Lähteet	285

ALKU

”**S**iis olen *valtavan pahoillani*, että tässä kesti. Meillä oli niin hirveän hyvät keskustelut pääministerin kanssa tuolla löylyissä, että eihän sitä edes huomannut kuinka aika kului. Tiedän kyllä miltä teistä nyt tuntuu, kun joudutte tässä pihalla keskenänne seisoskelemaan toisten puhuessa politiikkaa lauteilla. Kokemusta on.” Kosteita hiuksiaan pyyhkeellä taputteleva, tv:stä tuttu naistoimittaja astelee verkkaisesti mutta silmät voitonriemuisina sädehtien kohti miespuolista kollegaansa, joka odottaa naisten vuoron päättymistä saunan pihalla lonkerotölkki kädessään.

Laskeva aurinko värjää pääministerin virka-asuntona palvelevan 1800-luvun keltaisen huvilan vehreää puutarhaa kullannväriseksi ja merivesi kutsuu uimaan politiikan toimittajien perinteisissä kesäjuhlissa. Miespuolista vierasta ei kuitenkaan naurata. Hän kääntyy katsomaan vihaisesti pieneen laituriin kiinnitettyä perinteistä tervavenettä, jonka joku on tarinan mukaan antanut aiemmalle pääministerille Matti Vanhaselle lahjaksi. ”Eihän tää nyt näin voi olla. Että te tuolla vaan keskenänne keskustelette ilman, että sinne pääsee edes periaatteessa mukaan”, hän valittaa ilman häivähdystäkään ironiaa.

Suomen – ja ehkä koko maailman – ensimmäiselle täysin naisjohtoiselle hallitukselle työskennellessäni todistin lukemattoman

määrän erilaisia kulttuurillisia ja sosiaalisia värähdyksiä. Moni ei osannut sanoittaa, mikä asetelmassa oikeastaan häiritsi, mutta jokin siinä tuntui oudolta. Toisaalta parhaassa työiässään olevien naisten nouseminen poliittisiksi johtajiksi niin monilukuisesti samaan aikaan paljasti myös lakiin ja demokraattisiin rakenteisiin jääneitä ongelmia.

Pohdin näitä rakenteita silloin, kun pääministereiden erityisavustajana työskennellessäni luin ministereiden eroilmoituksia valtioneuvoston yleisistunnon asialistoilta. Suomen poliittinen käytäntö nimittäin edelleen edellyttää hallituksen poliittisesti valituilta johtajilta heidän eroamistaan, mikäli pestin aikana lapsi ilmoittaa tulostaan. Tämä tarkoittaa pääasiassa naisille paitsi olennaista tulonmenetystä, myös valtavaa riskiä omalle poliittiselle uralle. Ministeriksi palaaminen ei ole koskaan läpihuutojuttu, vaan vaatii sekä oman puolueen että pääministerin ja tasavallan presidentin siunaukset.

Vaalikaudella 2019–2023 lapsia saivat ainakin eri vaiheissa ministereinä toimineet Annika Saarikko, Maria Ohisalo, Li Andersson, Krista Kiuru, Antti Kaikkonen, Emma Kari, Hanna Sarkkinen ja Katri Kulmuni, vaikka koko valtioneuvostossa ei ollut edes kahtakymmentä ministeriä kerrallaan. Vaikka viran aikaisesta lapsen saamisesta on tullut arkipäivää poliitikkojen ikä- ja sukupuolijakauman nykyaikaistuessa, järjestelmämme kohtelee sitä edelleen kuin äärimmäisen harvinaista poikkeusta.

Äänestäjät siis valitsevat vapaissa vaaleissa päättäjikseen työ- ja perheellistymisikäisiä naisia, minkä jälkeen järjestelmä pakottaa heidät jättämään eronpyynnön vauvojen perusteella. Samaan aikaan valtion hierarkiassa ministereitä korkeammalla olevalta puhemieheltä on nähty kuukausienkin sairausloman pitoa ilman, että kenellekään tuli mieleen vaatia koko tehtävästä *eroamista* väliaikaisen poissaolon vuoksi. Mielenkiintoisen käytännöstä

tekee se, että Suomessa on kyllä historiallisesti ollut mahdollista toimia salkuttomana ministerinä silloin, kun pääasiassa miehille on pitänyt järjestää mahdollisuus saada ministerin titteli ja palkkio ilman päivittäistä työvastuuta. Varsin pieni lain muutos mahdollistaisi nytkin naisministereiden pysymisen hallituksessa perhevapaansa ajan, ja sijaisjärjestelyt kyllä saataisiin toimimaan haluttaessa. Näin ei vain jostain syystä ole haluttu tehdä.

Ministereiden perhevapaakäytäntö on vain yksi esimerkki siitä, kuinka suomalainen järjestelmä on yhä täynnä rakenteellisia ja kulttuurillisia sopukoita, joihin on jäänyt tai jätetty naisen yhteiskunnallista valtaa hidastavia esteitä. Nämä esteet johtavat osaltaan siihen, etteivät suomalaiset naiset tule edelleenkaan täysin edustetuiksi etenkin talouspoliittisissa tai ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä päätöksissä. Tosiasiallinen demokratiavaje ylläpitää vallankäytöllistä vinoumaa, jonka olemassaolon kieltävät kaikista hanakimmin siitä eniten hyötyvät.

Olen työskennellyt politiikan kulisseissa Helsingissä, Brysselissä ja Lontoossa yli viisitoista vuotta. Olen käyttänyt politiikan intohimoiseen seuraamiseen lähes kaikki vapaat hetkeni. Olen sanonut lähes aina kyllä, kun minulta on kysytty, haluaisinko lähteä puolueen jäseneksi, ehdokkaan vaalipäälliköksi, kansainvälisiin tehtäviin Brysseliin, kuntavaaliehdokkaaksi, presidenttiehdokkaan autokuskiksi, pääministerin erityisavustajaksi tai Helsingin Kanavanrannan Holiday-baarin terassille.

Olen työskennellyt nimenomaan perinteisen poliittisen järjestelmän piirissä virallisissa vallan instituutioissa sekä sosialidemokraattisessa puolueessa ja liikkeessä: ensin eduskunnan työntekijänä ja Euroopan laajuisen poliittisen nuorisosiipemme johdossa Brysselissä, sittemmin kahden suomalaisen pääministerin – Antti Rinteen ja Sanna Marinin – erityisavustajana Valtioneuvoston kansliassa. Näiden töiden jälkeen vietin useamman vuoden Ison-

Britannian entisen pääministerin Tony Blairin Lontoossa päämajaansa pitävän kansainvälisen instituutin vanhempana neuvonantajana. Siellä toimin strategisen ja poliittisen neuvonannon parissa niin Ukrainan hallituksen johtaville ministereille kuin myös yli kymmenelle muulle poliittiselle johtajalle ympäri maailmaa.

Työurani yhteiskunnallisesti kiinnostavimpiin vaiheisiin kuuluvat varmasti vuodet pääministeri Sanna Marinin erityisavustajana ja hänen esikuntansa johdossa 2019–2023. Vain 34-vuotiaana valituksi tulleen maailman nuorimman naispääministerin vahtivuorolle osuivat paitsi maailmanlaajuinen koronapandemia myös Venäjän täysimittainen hyökkäys Ukrainaan ja sen seurauksena jätetty Suomen Nato-jäsenyyshakemus. Itselleni suurimmat oivallukset ovat kuitenkin syntyneet aikoina, jolloin niille on ollut tilaa. Sitä tilaa olen saanut muun muassa kansainvälisissä tehtävissäni Lontoossa ja Ukrainassa vuosina 2023–2026.

Kimmokkeen tämän kirjan kirjoittamiselle ovat antaneet paitsi Suomessa ja maailmalla havaitsemani sukupuolittuneen vallan paluu, myös viimeaikaiset keskusteluni ei-poliittisten tuttavieni kanssa.

Naisten yhteiskunnallinen valta on viime vuosina taantunut samalla kun nuorten yhdenvertaisuus- sekä tasa-arvoasenteet ovat alkaneet ottaa askelia taaksepäin. Samalla on yleistynyt yhä kovasanaisempi talouspuhe, jossa ratkaisuksi tarjotaan naisten tekemän palkattoman hoivatyön lisäämistä. Kaikki tämä on saanut minut huolestumaan. Sukupuolten tasa-arvoa vastustava politiikka nimittäin paitsi elää ja voi hyvin myös ottaa yhä hankalammin politiikaksi tunnistettavia muotoja. Esimerkkejä tästä ovat Yhdysvaltojen kristillisen oikeiston strategiiden suunnittelemat ja rahoittamat sosiaalisen median kampanjat, joissa ihannoidaan niin kutsuttua perinteistä naiseutta. Suomeenkin hiljaisesti rantautunut *tradwife*-ilmiö on täydellinen esimerkki uuden

ajan vaikuttamisesta, eli hyvän mielen sisällöksi naamioidusta kovasta vallasta. Kun kristillisoikeistolainen maailmankuva liitetään sosiaalisessa mediassa mielikuviin onnellisuudesta, turvallisuudesta ja merkityksellisestä elämästä, sukupuoliroolit vahvistuvat yleensä valkoisten heteromiesten hyväksi vapaaehtoisuuden kautta ja ilman konfliktia.

Yhtä lailla tämän kirjan kirjoittamiseen ovat vaikuttaneet käymäni keskustelut ikäisteni tavallisten työikäisten suomalaisten naisten kanssa. He ovat huolissaan ilmastosta, hoivavastuusta, koulutuksesta ja mielenterveydestä. He stressaavat siitä, mahtuvatko he synnytyssaliin, kun hetki koittaa vai pakotetaanko heidät ponnistamaan suoneen pumpatun oksitosiinin voimalla liian aikaisin ruuhkan helpottamiseksi. He joutuvat taistelemaan lapsilleen kuuluvista vammaispalveluista ja heräämään keskellä yötä varmistamaan, etteivät kotona liian huonokuntoisina asuvat vanhemmat ole kaatuneet kylpyhuoneensa lattialle.

Kun olen vastannut näiden omaa ja läheistensä arkea kannattelevien naisten huoliin ehdotuksilla demokraattisten instituutioiden ja poliittisen järjestelmän kautta vaikuttamisesta, olen havainnut ajatuksen tuntuvan vaikealta ja vieraalta. Institutionaalisen yhteiskunnallisen vaikuttamisen – eli vaalien ja puoluepolitiikan – sijaan naisille tarjotaan yleensä vaikuttamiskeinoiksi kuluttamista, lentohäpeää, kasvissyöntiä ja parhaimmillaan kansalaisaloitteita. Puolueiden imagot ja tietyt naisia hidastavat rakenteet huomioiden nämä puheenvuorot eivät ole yllättäviä. Julkisuuden perusteella politiikan arki myös näyttää hetkittäin aika kamalalta.

Kaikki tämä on kuitenkin saanut minut ensimmäistä kertaa vuosiin murehtimaan demokratian edustuksellisuutta ja sitä, miten varmistamme, että Suomessa poliittista valtaa käyttävät jatkossa niin naiset, nuoret, vähemmistöt kuin kaikki muutkin siinä suhteessa kuin heitä on väestössä. En pyydä maailmaa, jossa

naiset päättävät kaikesta. Pyydän Suomea, jossa päättäjien kasvot heijastelevat yhteiskunnan kasvoja. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi olen halunnut rehellisesti kuvata omia kokemuksiani vallankäytön kulisseista. Olen halunnut paitsi tuoda julki todistamiani rakenteellisia esteitä myös kuvata keinoja, joilla olen nähnyt niitä menestyksekkäästi ylitettävän. Toisaalta haluan kertoa julkisesta narratiivista puuttuvan tarinan siitä, millainen uskomaton seikkailu ja merkityksellisyyden kaipuun täyttymys politiikan kautta toimiminen voi olla.

Haluan myös kertoa nuorelle aikuiselle ymmärrettävällä tavalla, miltä kova valta todellisuudessa näyttää. En nimittäin usko, että poliittista päätöksentekoa voi rakenteellisesti muuttaa täysin pehmeäksi ja sallivaksi. Valtakamppailuun kuuluu aina jonkin verran kovuutta ja vaikeutta. Demokraattisen päätöksenteon järjestelmä on laajamittainen institutionalisoitu konflikti, jota ohjaavat lait, tavat, perinteet ja yhteisöjen sisäiset valtasuhteet.

Olen kirjoittanut tämän kirjan paitsi kootakseni yhteen tekemiäni oivalluksia, myös oppaaksi ja rohkaisuksi kaikille politiikkaan lähteneille tai sitä suunnitteleville. Vaikka kirja on kirjoitettu kaikille, se on erityisesti omistettu naisille ja marginalisoiduille ryhmille, jotka haluavat saada äänensä kuuluviin poliittisina päättäjinä tai muina vaikuttajina nimenomaan perinteisessä poliittisessa järjestelmässä. Poliitiikkaa ei voi kovinkaan syvällisesti ymmärtää ainoastaan kirjoja lukemalla. Sitä täytyy tehdä. Toivon kuitenkin tämän teoksen antavan tarvittavaa näkökulmaa, rohkaisua ja käytännön tukea poliittista valtaa demokraattisessa järjestelmässä tavoitteleville.

Disclaimerien jättäminen tekstistä on tietoinen valinta. Pyydän kuitenkin, että kirjaa luetaan oletuksella siitä, että kirjoittajan tarkoitus on ollut hyvä, eikä esimerkiksi jonkin vähemmistöryhmän mainitsematta jättäminen tarkoita sen pahantahtoista ohittamista.

1.

VAADI MUUTOSTA SIELLÄ, MISSÄ VALTA ON

Madame! Säpsähdän hereille, kun ranskaksi puhuva työntekijä lähestyy minua Suomen delegaatiotilan ovensuuhun vetämälläni tuolilla Brysselissä. Kello lähestyy aamuviittä joulukuun 11. päivänä vuonna 2020, ja nousen ylös havahduttaakseni kokouspöydälle jääneiden Iittalan Taika-kahvikuppien ääreen nuokahtaneet diplomaatit. Ilmoitan sivuhuoneessa odottavalle pääministeri Sanna Marinille, että EU:n valtioiden ja hallitusten johtajien kokoustauko on päättymäisillään. Neuvottelut unionin historian suurimmasta ilmastopoliittisesta päätöksestä ovat jatkumassa.

Kokous matelee eteenpäin aamukuuteen, sitten seitsemään ja lopulta kymmeneen, jolloin se viimein päättyy 21 tunnin yhtäjaksoisen neuvottelun jälkeen. Käyn neuvoston epäviihtyisässä vessassa korjaamassa meikkiäni vain todetakseni, ettei tilannetta voi juuri pelastaa Lumenen tuotteilla. Twitterissä juoruillaan muuttaman pääministerin torkahtaneen Euroopan keskuspankin johtajan Christine Lagarden puheenvuoron aikana. Aamun koitettua

painan Suomen EU-puheenjohtajakauden mainosmustekynillä yläluomiani pysyäkseeni hereillä, ja lähetän tokkurassa kutsun tiedotustilaisuuteen. Vain yksi suomalainen toimittaja on valvonut kokousta seuraten koko yön, ja hänelle on luvattu kertoa uutiset heti niiden ollessa saatavilla. Päättäni särkee väsymyksestä ja ärtymyksestä aikataulut asettanutta Eurooppa-neuvoston puheenjohtajaa, Belgian entistä pääministeriä Charles Micheliä kohtaan.

Suomen pääministeri aloittaa tiedotustilaisuutensa toteamalla, että EU-johtajat ovat päättäneet unionin leikkaavan kasvihuonekaasupäästöjään vähintään 55 prosenttia vuoteen 2030 mennessä, kun vertailukohtana käytetään vuoden 1990 tasoa. Päästövähennys on iso. Niin iso, että se kattaa noin seitsemän prosenttia koko maapallon kasvihuonepäästöistä. Se on niin iso, että kokoluokan havainnollistaminen ymmärrettävästi on äärimmäisen vaikeaa. Jos yrittäisi tuottaa yhtä paljon päästöjä lentelemällä Helsingistä New Yorkiin ja takaisin, pitäisi edestakaisin kulkea päivittäin 7,5 miljoonaa vuotta. Kokoluokka vastaa noin 275 kertaa Suomen koko liikenteen vuosittaisia päästöjä tai vaikkapa fossiilitalous Venäjän kaikkia vuosittaisia päästöjä.

Kuten kokouksen murhaavasta pituudesta voi päätellä, päätöksen saavuttaminen EU:n jäsenmaiden johtajien kesken oli tuskallisen vaikeaa. Se oli kiinni jokaisesta pöydän ympärillä istuvasta valtiosta. Ratkaisun keskeisenä ankkurina toimivat muutamat ilmastokunnianhimoiset maat, joihin Suomi tuolloin kuului.

Jokainen poliittinen keskustelu on näkemysten jana, jolla on keskipiste. Koska kompromissit syntyvät usein lähelle tätä keskipistettä, sekä edelläkävijät että konservatiivit voivat siirtää sitä merkittävästi. Rinteen ja Marinin hallitusten kansainvälisesti kunnianhimoinen ilmastolinja taas ei syntynyt tyhjiössä tai helposti, vaan nihkeiden neuvottelujen ja kompromissien tuloksena.

Kokonaislinjan syntyminen edellytti aktiivista vetoa pääministeripuolue SDP:ltä ja ennen kaikkea sitä, että se oli itse hyväksynyt ilmastotavoitteen keskeiseksi osaksi omia ohjelmiaan.

SDP:n puheenjohtajista vihreän kasvun nosti ensimmäisenä esiin Jutta Urpilainen. Puolueen ilmastolinja kunnianhimoistui tämän jälkeen asteittain eri puoluekokouksissa. Merkittävimpiä päätöksiä tehtiin erityisesti Helsingissä vuonna 2012, Seinäjoella 2014 ja Lahdessa 2017. Kokouksissa erityistä oli se, että perinteisten alueellisesti järjestäytyneiden ryhmien lisäksi nuoret puoluekokousedustajat muodostivat oman epävirallisen ryhmänsä, jota myös vedin vuoden 2014 kokouksessa. Nuorten puoluekokousedustajien ryhmä teki poikkeuksellisella tavalla näkyväksi puolueen sisäisen vaatimuksen linjan uudistamisesta. Sen organisoituminen kuvaa myös hyvin politiikan tekemisen muutosta: *Helsingin Sanomat* kirjoitti aikanaan oikein jutun siitä, miten nuoret puoluekokousedustajat olivat keskustelleet linjoistaan Facebook-ryhmässä.

Nuorten puoluekokousedustajien organisoituminen ei näyttänyt siltä, miltä suurten, isoja linjoja ravistelevien poliittisten liikehdintöjen ajatellaan näyttävän. Se näytti ravintolan nurkassa neljän hengen voimin luonnostelluilta puheenvuoroilta ja vajavaisin tiedoin mutta oikeaan suuntaan vaadituilta muutosehdotuksilta.

Linjan muutoksen ensimmäiset askeleet näyttivät siltä, että ennen kesän 2012 puoluekokousta talutin valkoista Jopoani Havis Amandan patsaan vieressä Helsingissä, kun toinen nuori edustaja pyysi minua liittymään seuraansa viereiseen Ravintola Kappeliin. Tyhjän salin nurkassa Kaisa Penny ja Matti Niemi yrittivät keskinertaisella menestyksellä pakottaa varapuheenjohtajuutta tavoittelutta 25-vuotiasta Eero Vainiota kirjoittamaan ehdokaspuhettaan. En tuntenut heitä kovin hyvin enkä tiennyt puheenkirjoituksesta

mitään, mutta jäin pöytään norkoilemaan, koska kukaan ei käskennyt minua lähtemäänkään. Eero ei tietääkseni koskaan kirjoittanut puhettaan puhtaaksi, mutta hänet valittiin raikuvien aplodein. Hän käytti saamansa vuodet puoluejohdossa vaatimalla kestävän kehityksen, täystyöllisyyden ja elvyttävän talouspolitiikan nostamista suurempaan rooliin SDP:n linjoissa.

Vuoden 2012 puoluekokous käynnisti osaltaan muutoksen, jonka myötä SDP valitsi nuoria ihmisiä puoluejohtoonsa ja omaksui entistä kunnianhimoisemman ilmastolinjan. Kahdeksan vuotta myöhemmin puolue johti Suomen hallitusta, jonka pääministerin ilmastomyönteisyys auttoi osaltaan kallistamaan Eurooppa-neuvoston vaa'an tavoitteen hyväksymisen puolelle. Tosiasiallisesti askeleet Kappelin nurkkapöydässä luonnostelluista ajatuksista Euroopan valtion- ja hallitusten päämiesten neuvotteluun olivat lyhyempiä kuin kukaan teistä voisi uskoakaan.

Haluan piirtää tämän kuvan kokemuksistani hyvin erilaisissa politiikan kulisseissa, koska olen suoraan sanottuna kyllästynyt siihen, miten kulutusvalintojen tai lentohäpeän väitetään olevan toimivia keinoja muuttaa esimerkiksi ilmastopolitiikkaa. Nämä asiat ovat tärkeitä, mutta niiden esittäminen jonkinlaisena vastauksena kykenevän ihmisen vilpittömään tarpeeseen aidosti muuttaa rakenteita, lakeja ja sääntöjä, johtaa vain kasvavaan voimattomuuden tunteeseen, koska tosiasiallinen vaikuttavuus on häviävän pieni. En väitä, että puoluepolitiikka olisi satakertaisesti vaikuttavampaa suhteessa kulutusvalintoihin tai somepostauksiin. Se on yli miljoonakertaisesti vaikuttavampaa.

Miksi niin monet sitten valitsevat somepostaamisen, Flow-festivaalin omistajien Israel-yhteyksien arvostelun ja luonnonkosmetiikan sen sijaan, että liittyisivät puolueisiin? Puoluepolitiikan ulkopuolisten tuttavieni kanssa käymieni keskustelujen pohjalta olen hahmottanut ilmiölle kolme keskeistä syytä.

Ensinnäkin uskon vastauksen liittyvän kaiken läpäisevään kulutusyhteiskuntaan, joka luo meille illuusion kuluttamalla vaikuttamisesta. Toisena syynä pidän yhä voimistuvaa ainutlaatuisuuden ja yksilöllisyyden kulttuuria, joka saa meidät torjumaan puolueiden kollektiiviset identiteetit ja niihin liittyvät kielteiset mielikuvat. Kolmas syy on yksinkertaisesti käytettävissä olevan vapaa-ajan väheneminen, joka liittyy ruutujen hallitsevuuden lisääntymiseen ja työelämän kuormittavuuteen. Näiden ilmiöiden välimaastoon sijoittuu perinteisen puoluepolitiikan korvautuminen kansalaisaloitteiden kaltaisilla vaikuttamisen keinoilla, joissa yksittäisiin kysymyksiin keskittyvään vaikuttamiseen liitetään mielikuva suuremmasta muutoksesta.

Kuluttamalla vaikuttamisen harha

Sunnuntai-ilta on kääntymässä yöksi, kun kurkistan valtioneuvoston kanslian harmaantuneiden sälekaihtimien raosta jäiselle ja kostealle Senaatintorille. Alun perin Suomen senaatin kokoon-tumispaikaksi rakennetun 1800-luvun empirelinnan ikkunoilla palavat joulukyntteliköt. En usko aukion reunalla ympärilleen pälyilevien, kylmissään värjöttelevien kameramiesten ja toimit-tajien huomanneen saapumistamme pääministerin vihreäseinäiseen antiikkikalustein sisustettuun työhuoneeseen, jonka seinällä riippuu Akseli Gallen-Kallelan kookas maalaus. Median edusta-jat ovat jo tuntien ajan kulkeneet pääministerin virka-asunnon, eduskunnan, puoluetuimistojen ja valtioneuvoston linnan välillä etsien paikkaa, jossa päähallituskumppanit tapaavat toisensa.

Pääministeri Antti Rinteen ykkösavustaja Matti Hirvola on soittanut minulle jo aikaisemmin päivällä ja pyytänyt saapumaan linnaan taustatueksi. SDP:n puheenjohtaja Rinne ja keskustan johto ovat saapumassa myöhemmin kohtalokkaaksi osoittautu-vaan tapaamiseen. Postin työehtoihin liittyneestä sotkusta alkanut kielteinen mediakierre on pyörinyt täydellä teholla koko viikon-lopun, ja sen päätteeksi valtiovarainministeri Katri Kulmuni ja hänen puolueensa eduskuntaryhmän puheenjohtaja Antti Kur-vinen ovat matkalla keskustelemaan hallituspuolueiden keskinäi-sestä luottamuksesta.

Kaksi päivää myöhemmin käy ilmi, ettei sitä ole. Pääminis-teri joutuu jättämään eronpyyntönsä vain kuuden kuukauden

hallitustaipaleen jälkeen. Edustamani puolueen kannatus sukeltaa veret seisauttavan matalalle. Vuosia päähallituspuolueeksi paluun eteen töitä tehneet istuvat Marian Helmi -pubissa katsellen toisiaan lasittunein silmin. Riemua ja ylpeyttä herättänyt kevään vaalivoitto on vain puolessa vuodessa sulanut täydelliseksi katastrofiksi. Analyytikot etsivät yhtäläisyyksiä niinkin kaukaa kuin lähes kaksikymmentä vuotta aikaisemmin tapahtuneesta keskustan pääministerin Anneli Jäätteenmäen erosta.

Masentavan viikon jälkeen herään kotonani Helsingin Kalliossa. Siivoan työpaikkansa menettäneille pääministerin esikuntalaisille laittamani illallisen jäljet, keitän pressopannullisen kahvia ja istun Fargo-vintagekaupasta hankkimani 60-luvun pöydän ääreen. En halua pohtia takaraivossani tykyttävää musertavaa kollektiivisen epäonnistumisen tunnetta, vaan avaan Akateemisesta kirja-kaupasta ostamani kiiltäväkantisen lehden. Luettuani mikromuoveja käsittelevän artikkelin nousen ylös, kaivan siivouskomerosta mustan jätessäkkirullan ja heittelen keittiöni kaapeista roskeen kasan muoviastioita ja teflon-paistinpannuja. Iltapäivällä ajan kaverini kyydillä kauppakeskus Jumboon, josta ostan tilalle lasisia rasioita, teräskulhoja ja painavan valurautapannun. Tunnen olevani välittömästi kontrollissa. Vakuutan itselleni, että hankinnat johtuvat sataprosenttisesti tutkivan journalistin kuvailemasta kemikaalikuormasta, eikä niihin vaikuta mitenkään se, että minusta on myös mukavaa käydä ystäväni Emilyn kanssa kaupoilla. Tunnen tehneeni jotain ilmaston ja ympäristön kannalta merkittävää. Vaikka Suomen historian ympäristömyönteisin hallitus on juuri kaatunut, käsissäni olevat tavarat symboloivat hyviä, vihreitä tekoja sekä valoisampaa tulevaisuutta. Olen, kuten moni meistä, kuluttanut itselleni myönteisen poliittisen kokemuksen.

Nykymuotoinen mainonta vastaa tunteisiimme ja tarpeisiimme niin voimakkaasti, että se tuntuu tarjoavan aitoja vastauksia.

Monien aikuisten tunne poliittisista kysymyksistä, kuten ilmastosta, naisten, vähemmistöjen ja vammaisten oikeuksista, opiskelijoiden toimeentulosta, ulkomaalaisen työvoiman hyväksikäytöstä, työttömyyden pelosta tai vaikka terveystalveluiden saatavuudesta on aito. Uutiset lämpöennätyksistä ja paloista tuntuvat vatsan pohjassa, tiedot perhevapaalta juuri palanneen siskon irtisanomisesta ”tuotannollisista syistä” herättävät vihaa, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen muuta väestöä korkeammat itsemurhaluvut kauhistuttavat, tarinat Suomessa tapahtuvasta orjuuden kaltaisesta työstä järkyttävät ja jatkuva hyvinvointivaltion nakertaminen leikkauksilla saa pelkäämään vanhuspalveluita tarvitsevien läheisten puolesta.

Markkinoinnin ja mainonnan kultainen sääntö puolestaan on tunteisiin vastaaminen tarinoilla. Kun ostopäätös tyydyttää kalvavaa tunnetta, kuluttaja tekee sen monin verroin todennäköisemmin. Esimerkiksi vihreydellä ja eettisillä työoloilla myydään vaatteita, ruokaa, kosmetiikkaa, astioita, kampaamopalveluita, lomiam, koulutuksia, autoja, jääkaappeja, taloja ja vessapaperia. Kaiken tämän markkinointiin käytetään miljardeja ja miljardeja euroja niin Euroopassa kuin ympäri maailmaa. Perinteiseen mainontaan käytettyjen jättisummien lisäksi monetisoidut sosiaalisen median virrat työntävät ostosmahdollisuuksia eteemme helposti satoja kertoja joka päivä. Eivätkä nämä ole mitään yleisiä mainoksia: ne ovat ikämme, sukupuolemme, harrastustemme, ruokailutottumustemme, lempisarjojemme, mielimusiikkimme, autojemme värin ja käyttämämme hammastahnan meistä muodostaman erittäin yksityiskohtaisen asiakasdatan perusteella kohdennettuja viestejä, jotka on suunniteltu tuntumaan juuri oikealta vastaukselta kulloiseenkin oloomme. Somevaikuttajien kaupalliset yhteistyöt ja kulutusvalinnoilla rakennetut kuvastot ihanteellisesta elämästä hämärtävät mainonnan, muun sisällön ja iden-

titeetin rakentamisen välisiä rajoja. Ei siis ole ihme, että moni kokee vaikutusmahdollisuuksiensa toteutuvan lähinnä kulutuksen kautta.

Silmämme ovat myös tottuneet hyvin taitettuun, hienosti kuratoituun ja erittäin ammattimaisesti suunniteltuun mainontaan, jonka takana on merkittävä budjetti. Kymmeniä tuhansia euroja maksaneen, vaikkapa ekologisiin valintoihin liittyvän mainoskampanjan rinnalla minkä tahansa puolueen paikallisyhdistyksen viestintä näyttää parhaimmillaankin kotikutoiselta ja köpöiseltä. Miksi kukaan siis tarttuisi huonosti taitetun kutsun tarjoamaan mahdollisuuteen mennä Keski-Pohjanmaan Vihereiden kevätkokoukseen naapurikunnan kirjaston kokoustilaan, kun hän voi paljon helpommin hankkia Patagonian kierrätetyn takin, jota mainostetaan jylhissä vuoristomaisemissa kuvatuilla seikkailuvideoilla?

Kuluttamisen lisäksi samaa helppouden ja välittömän vaikutuksen kokemusta tarjoavat monet yksittäisiin kysymyksiin keskittyvät kampanjat. Ainoat visuaalisesti vetoavat ja suoran poliittiset kampanjat ovat käytännössä kansalaisaloitteiden kaltaisia hankkeita, joissa varsin rajattuun vallankäyttöön liitetään mielikuva suuremmasta muutoksesta.

Perustuslaissa turvattu kansalaisaloite on tärkeä osa suomalaista demokratiaa. Se tarjoaa kansalaisille mahdollisuuden nostaa eduskunnan käsittelyyn kysymyksiä, joita puolueet, hallitus tai etujärjestöt eivät välttämättä muuten pitäisi poliittisen keskustelun kärjessä. Kansalaisaloitteiden kautta eduskunta on käsitellyt muun muassa tasa-arvoiseen avioliittolakiin, turkistarhaukseen, eutanasiaan ja alkoholipoliitiikkaan liittyviä kysymyksiä. Ne ovat avanneet tilaa yhteiskunnalliselle keskustelulle ja muistuttaneet siitä, että politiikka ei kuulu yksinomaan puolueille tai ammattipoliitikoille.

Kansalaisaloitteiden merkitys jää kuitenkin väistämättä rajalliseksi. Aloitteet koskevat lähes aina yksittäisiä kysymyksiä, vaikka suurin osa yhteiskunnallisesta vallasta liittyy paljon laajempiin kokonaisuuksiin. Valtion budjetti, verotus, julkisten palveluiden rahoitus, työmarkkinapolitiikka ja talouspolitiikan suuret linjaukset vaikuttavat ihmisten arkeen enemmän kuin yksittäinen kansalaisaloite. Siksi politiikan tarkasteleminen ensisijaisesti kansalaisaloitteiden kautta voi luoda harhaanjohtavan kuvan siitä, missä päätösvalta todellisuudessa sijaitsee. Julkinen huomio kohdistuu helposti yksittäisiin symboleihin samaan aikaan, kun yhteiskunnan voimakkaimmat valinnat tehdään budjettiriihissä, hallitusohjelmaneuvotteluissa ja puolueiden linjauksissa. Kansalaisaloitteet ja huomiokampanjat täydentävät edustuksellista demokratiaa, mutta eivät korvaa sitä.

Puolueet eivät näytä 2020-luvulta

”Nyt olisi aika ripustaa tämä. Laittaisitko sinä?”

Pääministerin sihteeri Miia Maffeo katsoo minua helleaallon kuumentamassa Valtioneuvoston linnassa kesäkuussa 2023 ja ojentaa tummiin puukehyksiin asetettua pääministeri Marinin muotokuvaa. Kävelen sen kanssa hallituksen istuntosaliin sekä presidentin esittelytilaan johtavalle käytävälle. Ripustan kuvan jatkoksi riviin, jossa roikkuvat jo kymmenien edellisten pääministerien mustavalkoiset potretit. Olen saanut antaa neuvoa kahdelle Suomen pääministerille neljän vuoden ajan, ja on aika lähteä.

Olemme saapuneet linnaan viimeistä kertaa, sillä väistytvä Marinin hallitus on jättämässä tehtäviään toimitusministeristönä. Uutisia hallitsevat kevään eduskuntavaalit voittaneen kokoomuksen johtaman hallituskauden alkutahdit. Päivä on lämmin, ja metrin paksuisiin 1800-luvun kiviseiniin kertynyt lämpö saa minut hikoilemaan vuosia aiemmin Italiasta ostamassani pikkumustassa. Mekko on ehkä aavistuksen liian lyhyt minulle vuosia aiemmin eduskunnassa opetettuun viralliseen pukukoodiin nähden, mutta en ole enää pitkään aikaan jaksanut välittää. Ne, jotka arvioivat naisen työtä tulosten perusteella, tekevät sen hameenhelman pituudesta huolimatta. Muita ei voi vaatteilla voittaa puolelleen.

Seison vielä ovensuussa, kun uusi pääministeri Petteri Orpo astelee hallituksensa kanssa rakennukseen. Hän vilauttaa minulle matkallaan pienen hymyn ja sellaisen ystävälliseksi tervehdykseksi tarkoitetun molempien silmien räpäytyksen, joka on vähän kuin

silmänisku, mutta ei kuitenkaan ole. Muodollisuudet ovat nopeasti ohi. Väistytvä valtioneuvosto kävelee helpottuneena ja hymyssä suin Presidentinlinnaan. Vielä viime hetkellä he pyytävät minua ottamaan kännykälläni kuvan lähdön hetkestä. Vaikka vaalikevät on ollut monelle ministerille äärimmäisen rankka ja tulokset vaativat vielä sulatteleamista, tuntuu moni ennen kaikkea huokaisevan päästessään pois vuosia kestäneestä vastuusta. Keskustalainen ministeri Mika Lintilä hoitaa hallituksen viimeisten vitsien kertomisen, mutta niiden painokelpoisuudesta on vaikeaa mennä takuuseen.

Väistytävän pääministerin viralliset tehtävät päättyvät presidentin luona käyntiin, ja valtioneuvoston tapoihin kuuluu tarjota tilaisuuden päätyttyä vielä viimeinen autokyyti. Seremoniallisen hallituksen vaihdoksen jälkeen kävelemmekin Sannan kanssa Presidentinlinnan porteista autoon, jonka kuljettaja kysyy määränpäätä hymyssä suin. Hetken pohdittuaan vastuusta vapautunut entinen pääministeri vastaa, että ajetaan työväentalolle, kiitos.

Nykyisin Paasitornina tunnettu Helsingin työväentalo on jylhä, graniittiverhoiltu jugendlinna entisessä työväenkaupunginosassa Hakaniemessä. Se seisoo Eläintarhanlahden rannalla sisällissodan jakolinjanakin toimineen Pitkäsillan pohjoispuolella. Vaikka rakennus toimii 2020-luvulla varsin tavallisena kongressikeskuksena, meille sosialidemokraateille se on täynnä symboliikkaa. Katutason ravintolan nurkkapaikka tunnetaan vallankumouspöytänä, jossa itse Vladimir Leninin väitetään istuneen.

Talossa on pidetty satoja neuvotteluita, vaalivalvojaisia ja tärkeitä kokouksia. Sen torniin on nostettu punainen lyhty ja seinille maalatut, työväenliikettä edustavat eri ammattikuntien välineet ovat nähneet tukikohtaansa talossa pitäneen punakaartin. Paasitornin suuressa salissa on juhlittu lukemattomia juhlia ja

laulettu työväenlauluja vapusta toiseen. Ennen kaikkea sen katus-
tasossa sijaitseva Juttutupa-ravintola tarjoaa erinomaisia pizzoja,
joiden tilaaminen terassipöytään heti presidentinlinnasta saapu-
misemme jälkeen tuntuu varsin oikealta ja edustamamme aatteen
historiaan sopivalta.

Vaikka Paasitornin historia ja siihen liittyvä symboliikka tun-
tuivat meille – koko aikuisen ikämme työväenliikkeen piirissä toi-
mineille – lohdullisilta, ne symboloivat myös sitä, mikä suoma-
laisissa puolueissa saattaa nykyisin tuntua suurimmasta osasta
vieraalta. Helsingin työväentalon historialliset käyttötarkoituk-
set kertovat tarinan suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta sekä
ajasta, johon suurin osa Suomen puolueista on syntynyt. Ennen
nykyistä ylikansalliseen markkinatalouteen perustuvan hyvin-
vointivaltion aikakautta Helsingin työväentalo on ollut paitsi
yhdistysten kokoontumistila, myös esimerkiksi täynnä urheilu-
seuroja. Se on tarjonnut kirjaston, biljardisalin ja ravintoloita sekä
häiden ja muiden vapaa-ajan toimintojen viettopaikkoja aikana,
jolloin tavallisilla ihmisillä oli merkittävästi nykyistä vähemmän
mahdollisuuksia valita.

Materiaalinen niukkuus tarkoitti vielä omien vanhempieni
nuoruudessa yhteiskuntaa, jossa palkkatyöllä itsensä elättävien
ihmisten vapaa-aika täyttyi sillä mitä oli tarjolla: usein sosiaa-
lisen aseman mukaan muodostuneiden yhteisöjen harrastuksilla
ja palveluilla. Nämä puolestaan rakensivat jaettuina kokemuksia ja
yhteisöön pohjautuvia identiteettejä, joita myös poliittiset puo-
lueet osaltaan edustivat. Maamiesseurantaloilla kasvettiin keskus-
talaisiksi ja työväentalojen tansseissa sosialidemokraateiksi.

Koska suomalaiset puolueet ovat enimmäkseen syntyneet
edustamaan kadonneen ajan kollektiivisia identiteettejä, on nii-
den vierastaminen täysin luonteva 2020-luvun ihmisen reaktio.
Toisin sanoen moderni markkinatalouteen ja korkeaan

elintasoon kuuluva yksilöllisyyden ihanne ajaa ihmisiä valitsemaan muita kuin puolueiden tarjoamia vaikuttamisen tapoja.

2020-luvulla suomalainen ja länsimainen ihmiskuva lähtee yhä voimakkaammin yksilöstä, joka toimimalla ja työtä tekemällä itse valitsee polkunsä. Henkilön oma identiteetti menee aina yhteisön edelle. Ero on huomattava erityisesti aasialaisiin kollektiiviin kulttuureihin verrattuna, joissa hyveellinen toiminta käsitetään ennen kaikkea yhteisön harmonian turvaamisen kautta.

Suomen perustuslaki kuvaa tätä yksilölähtöistä ajattelua hyvin. Se turvaa henkilökohtaisen vapauden ja yhdenvertaisuuden lain edessä sekä kieltää ilman hyväksyttävää perustetta tapahtuvan eri asemaan asettamisen sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslaissa todetaan erikseen myös, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä. Tämän tyyppinen ajattelun ja oikeuden perusta ei suinkaan ole itsestäänselvyys maailmalla.

Yksilöllisyyden lähtökohta on monin tavoin kirjoitettu sisään länsimaiden oikeudellisiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Niiden lisäksi 2000-luku on tuonut mukanaan aivan uudenlaisen yksilöllisen kulttuurin. Emme enää valitse muutamien vaihtuvien trendien joukosta, vaan ihanteet ovat sirpaloituneet jatkuvasti vaihtuviksi mikroestetiikoiksi, joiden määrä on loputon. Vain vuoden sisään saattaa olla trendikästä tilata pikatoimituksella netistä uusia tavaroita ollakseen *brat*, *trad wife*, *clean girl*, *mob wife*, *old money*, *office siren*, *balletcore* tai *eurosummer*. Kulutus itseilmäisun muotona ei ole vain 2020-luvun ilmiö, mutta se ei ole koskaan pyörinyt yhtä nopein kierroksin kuin nyt.

Työväentalon tanssisalin tarjonnan sijaan katsomme sosiaalista mediaa, joka tuo silmiemme eteen maailman täynnä yksilöitä

tekemässä kaikkea maan ja taivaan välillä. He hyppäävät jyrkanteeltä riippuliittämään vuoriston yllä, lopettavat päivätyönsä tehdäkseen miljoonia läppärin äärestä Balilta, vibe-koodaavat tuosta vain markkinat valloittavia tuotteita ja ennen kaikkea rikastuvat kuluttaakseen enemmän ja enemmän luksusbrändien tuotteita, joiden paketteja he avaavat videoillaan. Nicklas Brendborgin *Superstimulated*-kirja kuvaa ilmiön voimistumista vertauksella, jonka mukaan sosiaalisen median logiikka perustuu samaan ilmiöön kuin pornon, ultrasessoidun pikaruuan ja uhkapelaamisen: Algoritmi kaappaa ihmisen biologian tarjoamalla liioitellun version sosiaalisesta palkinnosta.

Tätä kirjoitettaessa emeritaprofessori Liisa Keltikangas-Järvisen kirja *Itsekkyiden aika* keikkuu kirjakauppojen myyntilistojen kärjessä. Kirjan keskeinen viesti on, että erityisesti nuorempien ikäryhmien lisääntynyt pahoinvointi palautuu jotakuinkin siihen, että olemme alkaneet pitää aikaisemmin narsistiseksi luokiteltua käytöstä normaalina minäkeskeisyytenä. Keltikangas-Järvisen kielenkäytössä on monia elementtejä, joita politiikan asiayhteyksissä kuvattaisiin populistisiksi, mutta sen suosio kertoo jotain tarpeesta käsitellä ja ymmärtää yksilöllisyyden korostumisen vaikutuksia.

Kaikki yksilön oikeudet ovat erinomaisia ja vimmaisen puolustamisen arvoisia. Ne tarjoavat myös täysin loogisen selityksen sille, miksi yhä useammin torjumme puolueiden edustaman kollektiivisen identiteetin. Puolueet ovat ristiriidassa yksilöllisen ajan hengen kanssa erityisesti kahdesta syystä. Ensinnäkin niihin liittyy voimakkaita mielikuvia, joista osa on aina negatiivisia. Toisekseen puolueiden edustamat mielipidekokonaisuudet tulevat paketteina, eivät yksilöllisesti koottavana valikoimana.

Tiedät jo, mitä tarkoitan mielikuvilla. Vastaaajasta riippuen ihmiset voivat liittää demareihin Sanna Marinin tanssivideon, Paavo